

Araştırma Makalesi / Research Article

Başvuru/Submitted: 18.06.2025

Kabul/Accepted: 31.10.2025

Sözlük Tabanlı Kavram Madenciliği: *Türkçe Sözlük*'te Yol

Harun COŞKUN*

Özet

Bu çalışmada, *yol* sözcüğünün Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Türkçe Sözlük*'teki kavramsal boyutlarını çözümlenmek ve bu sözcüğün Türkiye Türkçesindeki anlam haritasını *Türkçe Sözlük* tabanında ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. *Yol*, yalnızca bir ulaşım aracı ya da fiziksel bir nesne olmaktan öte, metaforik, sosyolojik ve tarihsel açılardan da zengin bir anlam çeşitliliğine sahip, çok boyutlu bir kavramdır. Bu durum, bu kavramın kültürel, tarihsel ve toplumsal bağlamda taşıdığı derin anlamları incelemeyi gerektirir. Çalışma, dil biliminde kavram madenciliği yöntemini kullanarak bu çok boyutlu yapıyı anlamlandırmayı hedeflemektedir. Araştırmanın kapsamı, Türk Dil Kurumunun yayımladığı *Türkçe Sözlük*'ün 12. baskısı ile sınırlıdır. Çalışmada, *yol* sözcüğünün farklı anlamları, kullanım bağlamları ve deyimlerdeki yerleşik ifadeleri çözümlenerek bu kavramın Türk dilinde nasıl bir anlam çeşitliliğine sahip olduğu incelenmiştir. Yöntem olarak kavram madenciliği ve doğal dil işleme *-Python, AntConc* ve *Voyant Tools* gibi programlar aracılığıyla- teknikleri kullanılmıştır. Bu tekniklerle *Türkçe Sözlük*'te hem madde başı olarak hem de maddelerin anlam bölümlerinde *yol* sözcüğünü içeren söz varlığı dijital ortama aktarılarak sözcüğün anlam dünyası, ilişkili diğer madde başları, eş anlamlılık, deyim ve atasözleri gibi kavramsal bağlantıları incelenmiştir. Bu çözümlenme, sözcüğün anlam boyutlarını görselleştirmek için ağ çözümlenmesi ve sözcük bulutu gibi teknik araçlarla desteklenmiştir. Çalışma, *yol* sözcüğünün Türkiye Türkçesindeki anlam alanları ve ilişki ağlarının derinliğini gözle görülebilir bir biçimde somutlaştırarak dilin toplumsal ve kültürel yapısındaki yerine ışık tutmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Sözlük, yol, kavram madenciliği, sözlük bilimi, Türklük bilimi

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir, Türkiye, <https://ror.org/04c152q53>
harun.coskun@idu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8774-2186>

Dictionary Based Concept Mining: Yol (Road/Path) in Turkish Dictionary

Abstract

This study aims to analyze the conceptual dimensions of the word *yol* “road” as presented in the *Turkish Dictionary* published by the Turkish Language Institution and to reveal its semantic map within the context of Türkiye Turkish. *Yol* is not merely a means of transportation or a physical entity; it is a multilayered concept enriched with metaphorical, sociological, and historical meanings. This diversity necessitates an in-depth exploration of its cultural, historical, and social implications. Employing the method of conceptual mining in linguistics, the study seeks to interpret this multidimensional structure. The scope is limited to the 12th edition of the *Turkish Dictionary* published by the Turkish Language Institution. Through an analysis of *yol*'s various meanings, usage contexts, and fixed expressions in idioms, the research investigates the semantic diversity of this concept in the Turkish language. Conceptual mining and natural language processing -Through programs such as *Python*, *AntConc*, and *Voyant Tools*- techniques were applied to extract all lexical data containing *yol*, both as a headword and within definitions. The study explores conceptual links such as synonymy, idiomatic usage, and proverbs by transferring the relevant data into digital form. This analysis is supported by network analysis and word cloud visualization tools to represent the semantic layers of *yol*. Ultimately, the research aims to concretize the semantic layers and relational networks of *yol* in Türkiye Turkish, thereby shedding light on its role within the social and cultural structure of the language.

Keywords: Turkish Dictionary, the word “*Yol*” (path), concept mining, lexicography, Turcology

Anlam sözlükleri, bir milletin hem en küçük paydaca ortaklık düzeyinde bildiği, bunun yanında o milletin dilinin söz varlığında yer alıp yaygın olarak bilinmeyen kavramları da barındıran ve ihtiyaç hâlinde başvurularak bunların öğrenilmesine olanak sağlayan tanım ve anlam derlemleridir. Bu tanımlama-daki “en küçük paydaca ortaklık” durumu aslında bir tümevarıma işaret eder ve sözlüklerin tanımlama işlevi bu biçimde çalışır. Örneğin *yol* sözcüğünün Türk milleti için en küçük ortak paydası, *Türkçe Sözlük'te* (TS) verilen birinci anlamındaki “Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık; sırat, tarik.” (Türk Dil Kurumu, 2023, s. 3636) tanımıdır.

Anlam sözlüklerine bu noktadan bakıldığında içerindeki madde başlarının esasen kendilerine yüklenen anlamları kişiden kişiye değişebilen kavramlardan -o dile bağlı olan insanlar için ortak yönlerinden hareketle- oluştuğu ve bu kavramların sınırlarını belirlemek yoluyla inşa edildikleri görülür. Bir sözcük

için verilen birinci anlamdan -genellikle tanımlamadan- sonraki anlamlar çoğunlukla genelden özele doğru bir seyir izler ve o millet için ortak kabul edilen, ilk akla gelen tanımından ziyade ilgili kavramın anlam kümesindeki diğer kavramlarla olan ilişkilerine işaret eder. Bu karmaşık anlam ilişkileri, insanların geçmiş, mevcut ve gelecekteki duygu, düşünce ve deneyimlerine bağlı olarak sürekli değişim gösteren bir bağlaşımla genişleyen evrensel kavram alanı kümesinin içerisindeki kesişim kümeleri olarak somutlaştırılabilir. En temel anlamıyla, fiziksel olarak bir noktadan diğerine ulaşımı sağlayan veya kolaylaştıran *yol* kavramı, anlamsal düzlemde bir hedefe ulaşmak için izlenmesi gereken belirli adımları ifade eden *yöntem* kavramıyla örtüşmektedir. Bu iki kavram arasındaki kesişim, bir sonuca ulaşmayı mümkün kılan süreçlerin benzerliğinden kaynaklanmaktadır.

Kişioğlu olarak sonsuz anlam evreninin içinde yer alan ve başlı başına birer sonsuz küme olan kavram alanı kümeleri, kavramları birbirleriyle kesiştirme yoluyla ilişkilendirir, bu anlam ilişkileri üzerinden dış dünya ile bilincimiz arasında bir bağ kurar ve bu örüntüler ile dünyayı algılar ve anlamlandırırız. Sözcükler, bireyin dış dünyayla etkileşimi sonucundaki deneyimlerine dayalı olarak duygu, düşünce ve kavrama yoluyla oluşturduğu veya değiştirdiği anlam evreninin üzerindeki kavramların en küçük imleridir. Bu kavramlar arasındaki anlam ilişkileri, bireylerin doğrudan deneyimleri ve bilişsel süreçleri aracılığıyla yeniden yaratılıp biçimlendirilebildiği gibi, dilin sunduğu yapı ve kültürel aktarım işleyişi sayesinde ortaklaşa birikimin kuşaklar boyunca taşınması yoluyla da bireylerin zihninde kalıcı hâle gelebilir.

Sözlük Bilimi ve Kavram Madenciliği

Batı kaynaklarında leksikografi olarak tanımlanan sözlük bilimi terimi, söz varlığı kaynaklarının kuramsal temellerini belirleyen ve uygulamalı olarak tasarımı, derlenmesini, düzenlenmesini, sunumunu ve değerlendirilmesini inceleyen bilim alanıdır. Sözlük bilimi teriminin kullanımı konusunda araştırmacılar tarafından bir uzlaşma söz konusu değildir. Sözlük bilim terimini kullanan araştırmacılar (Topaloğlu, 1989, s. 133; Korkmaz, 2007, s. 199; Yüksel, 2005, s. 266) olduğu gibi sözlük bilgisi (Vardar, 2002, s. 184; Hengirmen, 1999, 341) ve sözlükçülük (Akalm, 2010, s. 165; Usta, 2010) gibi farklı terimleri kullanan araştırmacılar da vardır. Çalışmada sözlük bilimi terimi tercih edilmiştir.

Çalışmanın konusunu oluşturan veri temelli sözlük bilimi üzerine John Sinclair, Michael Stubbs, B. T. Sue Atkins ve Michael Rundell gibi birçok bilim insanının önemli katkıları olmuştur. Sinclair, dilin büyük ölçüde kalıplaşmış çok sözcüklü ifadelerden oluştuğunu vurgulayarak *deyim ilkesi* -idiom principle- (1991, s. 109) kavramını geliştirmiştir. Buna göre günlük dilde

kişiler sözleri tek tek birleştirmez; zihinde yarı-hazır kalıp ifadeler -çok sözcüklü birimler- vardır. Bu birimler yüzeyde parçalara ayrılabilir gibi dursa da -yol + aç + -mak gibi-, konuşurken ya da yazarken tek bir seçim gibi çağrılı ve kullanılır. Bu düşünce, John Sinclair'in *deyim ilkesi* diye bilinen görüşünün özüdür. Buna göre dil, büyük ölçüde kalıplaşmış birlikteliklerle işler. Michael Stubbs ise birliktelik ve bağlam temelli anlam çözümlemeleriyle sözcüklerin anlamlarının soyut tanımlardan ziyade kullanım içindeki tipik örüntülerle belirlendiğini göstermiştir. Stubbs'un (2001) çalışmalarında dile getirildiği gibi *anlam kullanımı*dır. Sözcükler bağlamdan bağımsız sabit anlamlara sahip olmayıp farklı sosyal ve dil bilimsel bağlamlarda kullanıldıkça anlam kazanırlar. Bu bakış açısıyla Stubbs, sıklıkla birlikte kullanılan sözcüklerin zamanla *değer yüklü çağrışımlar* edindiğini ortaya koyarak derlem destekli birliktelik çözümünün örtük anlam ayrımlarını bile açığa çıkarabildiğini göstermiştir. Atkins ile Rundell (2008; 2011), sözlük bilimsel veri tabanı tasarımı ve uygulamalı sözlükçülük konusunda alana yeni bir yol açmışlardır. Çalışmada bu kaynaklardan yararlanılarak sözlük bilimi ve kavram madenciliği temelli bir yaklaşımla konu üzerine saptamalar yapılmıştır. Özellikle Stubbs'un *anlam kullanımı* söylemi, çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Bu söylemden yola çıkarak *yol*'un TS içerisindeki kullanım alanları belirlenmiş ve bu bağlamlar içerisindeki anlam çerçevesi tespit edilmiştir.

Kavram madenciliği yazınsal, görsel ve işitsel kaynaklardan anlamlı veriler elde etme işlemi olarak tanımlanmaktadır. Genel anlamda kavram madenciliği; geniş ölçekli metin ve bilgi depolarındaki ham dilsel verinin makine öğrenmesi yöntemleri aracılığıyla tekil belgelerin yüzeyinde doğrudan görünmeyen, önceden saptanmamış fakat alan geçerliliği ve güvenilirliği yüksek, potansiyel olarak eyleme dönük ve yorumlanabilir kavramlar ile bu kavramlar -üst-alt, eş anlam, parça-bütün, bağlamsal birliktelik- arasındaki ilişkilerin (Holsheimer ve Siebes, 1994; Fayyad vd., 1996; Cabena vd., 1998; Hand vd., 2001; Hung, 2005) ortaya çıkarılıp dönüştürülmesi işlemidir. Bu işlemler yapılırken eş dizimlilik -kaynaklarda, iki ya da daha fazla dil biriminin düzenli ve anlamlı biçimde bir arada kullanılması (Firth, 1957; Bazell vd., 1966; Kjellmer, 1994; Moon, 1998; Vardar, 1998; İmer, 2011; Ağca, 2020) olarak tanımlanmaktadır.- kaynaklı ilişki ağları üzerinden incelemeler yapılmış ve elde edilen sonuçlar tablo ve grafiklerle desteklenmiştir.

Toplumların anlayış ve geleneklerine ilişkin izlerinin dillerinde okunabileceği; dil, düşünce ve duygunun sözde biçimlenmesi yoluyla ulusların karakterini ortaya koyabileceği yönündeki görüşler dil, toplum ve kültür bağını güçlendirir (Akarsu, 1998, s. 53). Bu da dildeki olguların yansımalarının kişi belleğindeki düşünsel örüntüleriyle ilgilidir. Nitekim bu konuda ortaya konulan kavramsal metafor kuramı (Lakoff ve Johnson, 1980, s. 3; 1999, s.

122; Kövecses, 2010, s. ix; Turner, 2000, s. 13), kişilerin olay ve olguları kavrayışının bedensel ve deneyimsel temellere dayanan metaforik eşleşmelerle yapılandığı görüşünü savunur. Bu çerçevenin felsefi arka planı, dilin sınırları ile dünyayı kavrayışı arasındaki eş güdüme işaret etmektedir. Dilsel düşünce gücü, kişi dünyasının ufku ve varoluşun barınağı olarak görülür (Wittgenstein, 2002, s. 68; Heidegger, 1993, s. 217; Whorf, 1956, s. 257). Bu varlık bilimsel anlatım, dil bilimi düzeyinde yakın ya da uzak benzerlik bulunan ögeler arasında ad aktarımına dayalı ilişki kurma eğilimini (Aksan, 1978, s. 123-124) somutlaştırır. Böylelikle felsefede işaret edilen dil-dünya eş güdümü, dil biliminde adlandırma ve anlam genişlemesi düzenekleri üzerinden -özellikle de metaforik eşlemeler aracılığıyla- işlerlik kazanır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde metaforun zihinsel düzlemde alanlar arası eşleme yoluyla kavrayışı örgütlediği; dildeki kullanımların ise bu bilişsel yapının yüzeye vuran iz düşümleri olduğu, dolayısıyla metaforun bireysel bilişten toplumsal kültüre uzanan çok yönlü bir anlam kurma aygıtı olarak anlaşılması gerektiği söylenebilir.

Bütün bu yaklaşımlar birlikte düşünüldüğünde yapılan çalışmalar, TS'deki *yol*'un kavram madenciliği yoluyla incelenmesine kuramsal bir zemin oluşturmaktadır. Kullanıma dayalı dil yaklaşımı sayesinde, *yol* gibi bir kavramın anlam ağının yalnızca sözlük tanımlarından değil, geniş çaplı birlikte kullanım verilerinden ve bu verilerin ortaya koyduğu kalıplaşmış dilsel örüntülerden yola çıkarak sözcük birlikteliklerinin anlamsal bir sınıflandırması yapılmıştır. Bu çalışma, sözcük anlamlarının veri temelli eş dizimlilik ve dilsel bağlamlar ışığında nesnel olarak çözümlenebileceğini gösteren çağdaş sözlük bilimi kuramlarının uygulamalı bir yaklaşımıdır.

Yol

Yol'un Türkçenin tarihî metinlerinden hareketle hem anlam yönünden hem de kökeniyle ilgili birçok Türklük bilimci tarafından çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Şirin, Eski Türkçede *yol*'un birincil anlamına ek olarak "iyi" ve "doğru yol" ile "talih" anlamlarını da içerdiğini (2015, s. 144) ifade etmektedir. Räsänen, *jöl* sözcüğünün Moğolca *žol* ile bağlantılı olduğunu (1969, s. 205-206) öne sürmektedir. Clauson, temel anlamının "yol", "gidiş" olduğunu belirtmiş; ayrıca bu anlamın erken dönem Türkçe metinlerde "zaman" ve "iz" anlamlarıyla çeşitlendiğini (1972, s. 917) dile getirmiştir. Boeschoten, "hareket, davranış, durum, vaziyet, amaç" gibi anlamları içerdiğini (2023, s. 419-420) ileri sürmektedir. Doerfer, *yöl*'a "uzaklaşmış" anlamını atfetmekte ve bunun yanı sıra sözcüğün "defa" anlamında da kullanıldığını belirterek (1975, s. 226) söz konusu sözcüğün Türkçeden Moğolcaya geçmiş olduğu görüşünü savunmaktadır.

Kâşgarlı Mahmud, *Divânu Lugâti 't-Türk'te yol'*u, temel anlamı itibarıyla “yol” ve “sefer” olarak tanımlamış ve bu bağlamda kullanıldığına dikkat çekmiştir (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2015, s. 407). Öte yandan *Atebetü'l-Hakayık* ve *Divan-ı Hikmet* gibi dönemin önemli eserlerinde de *tarik* kavramıyla eş anlamlı olarak ele alınmıştır (Arat, 1992, s. 241; 2018, s. 286; Utebekov, 2021, s. 380). Karahanlı Türkçesine ait *İlk Kur'an Tercümesi* incelendiğinde, “doğru yol, kurtuluş yolu” gibi soyut anlamlar kazanmasının yanı sıra “tutulan yol, tarik, yaşayış biçimi, sefer, yolculuk” ve “defa, kere” gibi (Ata, 2019, s. 783) somut ve tekrara dayalı kullanımlara da sahip olduğu görülmektedir. Benzer biçimde, *Kutadgu Bilig'*de de; “yol, sefer” anlamlarının ötesinde “tutulan yol, yaşayış tarzı, kural” gibi (Türk Dil Kurumu, 2016, s. 208) toplumsal düzeni ve bireysel yaşamı şekillendiren kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, temel anlamından yola çıkılarak zaman içinde benzetme yoluyla “davranış biçimi ve kurallar bütünü” gibi çeşitli yan anlamlar kazandığı gözlemlenmektedir (Türk Dil Kurumu, 2016, s. 384). Tüm bu kaynaklar incelendiğinde *yol'*un hem fiziksel hem de metaforik yönleriyle geniş bir anlam çeşitliliğine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Türkçede *yol*, tarihî metinlerde farklı anlam ve bağlamlarda kullanılmış olup zaman içinde anlam genişlemesine uğramıştır. Temel olarak “yol, gidiş” anlamını taşımakla birlikte “doğru yol, talih, sefer, yaşayış tarzı, kural” gibi çeşitli anlamlar da kazanmıştır. Erken dönem metinlerde fiziksel bir yön anlamında kullanılan sözcük, zamanla soyut kavramları da içerecek biçimde genişlemiş ve bireyin yaşam tarzı, davranış biçimi ve ahlaki yönelimleriyle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, etimolojik kökeni ve farklı dillerle olan ilişkisi üzerine de çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu açıklamalardan yola çıkarak tarihî metinlerden günümüze gelene kadar birçok farklı anlam alanı içerisinde yer aldığı görülmektedir. Nitekim bu anlam alanları sözcüğün kullanım evrenini genişleterek ona yeni anlamlar kazandırmış ve sözcüğün en sık kullanılan sözcüklerden biri olarak yer almasına sebep olmuştur. *Yol, Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü'*nde (Göz, 2019, s. 211) de en sık kullanılan kavramlar -edat, bağlaç, ünlem ve sıfat sıklığını da içeren- arasında 1994 adet sözcük sıklığıyla 51. sırada yer almaktadır.

*Yol'*un TS sıklık verilerine göre -en sık geçen görevli sözcükler “bir, gibi, ve, ... vb.” dışarıda tutulduğunda- TS'de *su'*dan sonra en sık kullanılan ikinci kavram olarak karşımıza çıkması ve toplamda 1149 adet maddenin anlam bölümünde kullanılıyor oluşu göz önünde bulundurulduğunda *yol* kavramıyla bağlantılı devasa bir ilişkili kavramlar kümesi karşımıza çıkmaktadır. *Yol* kavramının ilişkili kavramlar kümesinin içerisindeki diğer kavramların da kendi kümelerinde *yol* kavramını barındırması, çok sayıda kesişim kümesi oluşturmaktadır.

Tek bir kavramın dahi bu denli büyük bir kümesinin olmasının yanı sıra bu kümeye ait olan her bir diğer kavramın kendisine ait değişen ve genişleyen bir kümesinin olduğu, A kavramının kümesinde yer alan B kavramının kendi kümesinde de A kavramının yer alması aslında ne kadar büyük, iç içe geçmiş ve sonsuz bir bilişsel evrene baktığımızı ortaya koymaktadır (Yeni, 2021, s. 223). Bu metaforik anlam dünyası ile ilgili -özellikle metin temelli verilerle- araştırmacılar tarafından yapılan birçok çalışma (Gökçe, 2015; Çetinkaya, 2017; Özavşar, 2021; Şenödeyicisi, 2021; Çiçekler ve Aydın, 2019) vardır.

Çalışmanın yöntem bölümünde bu karmaşık anlam ağlarının tespiti ve gözle bir nebze daha görülebilir biçimde somutlaştırılması için birtakım elektronik araçların yardımıyla nasıl görselleştirileceğine ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma; *Python*, *AntConc* ve *Voyant Tools* gibi doğal dil işleme programları üzerinden veri işleme tekniklerini kullanarak metinlerdeki *yol* sözcüğünün anlamsal yapılarını çözümlemeyi amaçlamaktadır. TS gibi geniş kapsamlı veri kaynakları, *yol* gibi çok yönlü bir kavramın farklı bağlamlarda kullanımını anlamak için uygun bir ortam sunar. Çalışmanın ilk adımında, veri ön işleme süreci gerçekleştirilmiştir; bu süreçte metinler temizlenmiş, biçimlendirilmiş ve *yol* ile onun türevlerini içeren tüm girişler tespit edilmiştir. Ardından, sözcük sıklık çözümlemesi ve bağlam çözümlemesi uygulanarak *yol*'un metin içinde hangi anlamlarda kullanıldığı belirlenmiş ve anlam haritası ortaya çıkarılmıştır.

Veri Çözümlemesi

Kavram madenciliği, büyük ölçekli veri tabanlarında depolanan verilerin ileri düzey sorgulama ve çözümleme yöntemleriyle işlenmesi sonucunda, daha önce fark edilmemiş örüntülerin, eğilimlerin ve ilişkilerin ortaya çıkarılmasını hedefleyen bir süreçtir (Thuraisingham, 1999, s. 36; Baykal, 2006, s. 96; Ulucan ve Pektekin, 2009, s. 71). Bu süreç, elde edilen çıkarımları yorumlayarak karar verme mekanizmalarını destekleyen ve problem çözümüne yönelik gerekli bilgileri sağlayan bir araç olarak işlev görür (Özmen, 2007, s. 8). Kavram madenciliğinde temel amaç, mevcut verilerden anlamlı bilgiler, potansiyel yararlar ve anlaşılır bağıntılarla örüntüleri ortaya çıkarmaktır (Chung ve Gray, 1999, s. 13). Bu dizi, karmaşık veri yapılarını çözümleyerek gizli kalmış ilişkileri ve kullanılabilir öngörü modellerini tanımlamayı hedefler.

Çalışma kapsamında çeşitli çözümleme yöntemleri taranmış ve örneklem oluşturulmuştur. Bu çözümleme yöntemlerinin aşamaları; problemin tanımlanması, verilerin hazırlanması, örnek modelin kurulması, kullanılması ve

sonuçlandırılması aşamalarını oluşturmaktadır (Jackson, 2002, s. 267; Sund, 2002, s. 3-9; Dick, Meeks, Last, Bunke ve Kandel, 2004, s. 7; Dick ve Kandel, 2004, s. 91; Gürüler, 2005, s. 6-7; Kaya ve Köymen, 2008, s. 160). Bu kapsamda çalışmamızın evrenini oluştururken TS'nin 12. baskısı esas alınmıştır. Çalışmamızın örneklemini ise TS'deki *yol* kavramına ait madde başları ve içerisinde *yol* sözcüğünü barındıran maddelerin açıklamaları oluşturmaktadır. İlk olarak TS'nin tamamı Excel programına aktarılmıştır. Ardından *yol* ile ilgili madde başları ve içerisinde *yol*'u barındıran madde açıklamaları farklı veri dosyaları hâlinde kaydedilmiştir. Bu veri dosyaları üzerinde gerekli işlemler -çekim eklerinin temizlenmesi, noktalama işaretlerinin kaldırılması, büyük küçük harf düzeltmeleri vb.- yapılarak *Python*, *AntConc* ve *Voyant Tools* gibi metin madenciliği programları aracılığıyla gruplandırma yapılmış ve elde edilen veriler incelenmiştir. Veri çözümleme sürecinde elde edilen sonuçların güvenilirliğinin sağlanması büyük bir önem taşır. Bu noktada çalışmada Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik yöntemi kullanılmıştır. Söz konusu yöntem, çözümlemenin tüm aşamalarında tutarlılığın ve bağdaşımının korunmasını sağlamaya yöneliktir. Bu yöntemle, araştırma sürecinde elde edilen bulguların bilimsel geçerliliği güçlendirilmiş ve verilerin yorumlanması sırasında çıkabilecek yanlışlıklar en aza indirilmiştir.

Çalışmada, TS'de en sık geçen kavramlardan biri olan *yol*'un anlam dünyasının tespit edilmesi ve bu kavramla diğer kavramlar arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Ayrıca sözcüğün örüntüleri üzerinden anlamlı bağlamlar yaratılması ve bu bağlamlar doğrultusunda kavram madenciliği teknikleri kullanılarak yeni bakış açıları geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu yaklaşımla çalışmanın, sözcüğün Türk dilindeki anlam çeşitliliğini çözümlenerek alana kuramsal ve uygulanabilir katkılar sunması beklenmektedir.

Türkçe Sözlük'te *Yol*'un Anlam Alanları

Aşağıda TS'nin anlam bölümlerinde *yol* barındıran madde başları -parantez içerisindeki sıklık sayıları ile- kategorileri verilmiştir.

Ulaşım (109), *Sağlık* (79), *Psikoloji* (64), *Deyim* (56), *Fizik* (55), *Hareket* (46), *Sosyal İfadeler* (37), *Denizcilik* (30), *Kimya* (30), *Davranış* (28), *Meslek* (28), *İletişim* (26), *Sosyal Eleştiri* (25), *Din ve İnanç* (22), *Bilim* (21), *Sosyal İlişkiler* (18), *Algı* (17), *Biyoloji* (17), *Botanik* (17), *Ekonomi* (16), *Çözüm* (15), *Hukuk* (15), *Sosyal Dinamikler* (15), *Duygu* (13), *Müzik* (13), *Eğitim* (12), *Eşya* (12), *Coğrafi Şekil* (11), *Dil Bilgisi* (11), *Teknoloji* (11), *Coğrafya* (10), *Mimari* (10), *Durum* (9), *Felsefe* (9), *Havacılık* (9), *Mutfak* (9), *Tarım* (9), *Zooloji* (9), *Astronomi* (8), *Sanat* (8), *Sosyal Durum* (8), *Etik* (7), *İnanç* (7), *İnşaat* (7), *Aile* (6), *Mantık* (6), *Problem Çözme* (6), *Sanat ve Zanaat* (6), *Sosyal Hareket* (6), *Tarih* (6), *Turizm* (6), *Güvenlik* (5), *İş Düzeni* (5), *Kültür*

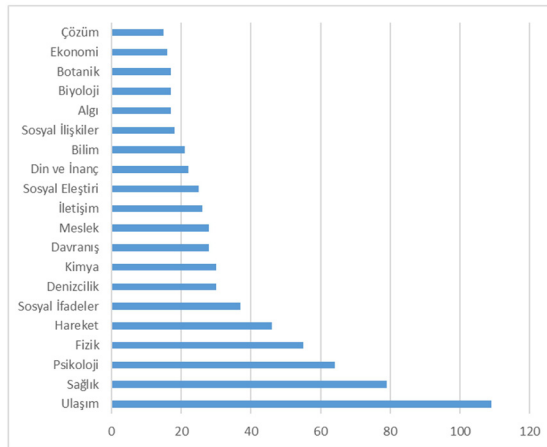

(5), Planlama (5), Şehir Planlama (5), Yönetim (5), Doğa (4), Meteoroloji (4), Ticaret (4), Yönlendirme (4), Antropoloji (3), Askeriye (3), Çaba (3), Dil Bilimi (3), Din (3), Eğlence (3), Felaket (3), Geçim (3), Gelenek (3), Mobilya (3), Mücadele (3), Spor (3), Yenilik (3), Araştırma Gerekli (2), Avcılık (2), Edebiyat (2), Liderlik (2), Matematik (2), Mekanik (2), Mizah (2), Savunma (2), Sosyoloji (2), Tekstil (2), Alışkanlık (1), Askerlik (1), Astroloji (1), Balıkçılık (1), Beceriklilik (1), Bilgi (1), Deniz Bilimi (1), İmkânsızlık (1), İş Yönetimi (1), Oyun (1), Reklam (1), Sosyal Problem (1), Yapı (1), Zaman (1).

Yol sözünün TS'nin anlam bölümlerinde ilişkili olduğu kavramlar incelendiğinde 98 adet farklı bağlam içerisinde ele alındığı saptanmıştır. Bu veri bizlere bu kavramın birçok farklı bağlam içerisinde kullanıldığını göstermektedir. *Yol*, ulaşım -109 adet- ve hareket -46 adet- gibi somut alanlarda yoğunlaşırken; psikoloji -64 adet-, deyim -56 adet-, din ve inanç -22 adet- gibi soyut/ritüel alanlarda da güçlü biçimde temsil edilmesi, kavramın Türk kültüründe hem fiziki geçek hem de kader/erkân/rehberlik metaforu olarak işlendiğini gösterir. Alevî-Bektaşî metinlerinde de *yol*'un ritüel ve manevi rehberlik anlamlarında kullanılması (Ufuk, 2023, s. 130) *yolun* tarihsel ve edebî değerini pekiştirir. Bu bağlamda *yol*, bireyin inanç uygulamalarındaki ilerleyişini ve hakikate yönelimini belirleyen temel bir çerçeve sunar. Söz konusu kullanım, kavramın tarihsel sürekliliğini ve edebî metinlerdeki işlevsel derinliğini pekiştirerek *yol*'u hem kültürel hem de anlam bilimsel açıdan merkezî bir ulam hâline getirmektedir.

Aşağıda -*grafik 1*- *yol* sözcüğünün ilişkili olduğu alanları göstermektedir.

Grafik 1: *Yol* Sözcüğünün İlişkili Olduğu Alanlar Çizelgesi

Aşağıda -*tablo 1*- *yol* sözcüğünün doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili olduğu alanların gruplandırılmış ayrıntılı içerik tablosu sunulmuştur.

Tablo 1: Yol Sözcüğünün Doğrudan ya da Dolaylı Olarak İlişkili Olduğu Alanlar Tablosu

Yol sözcüğünün kategorileri	Yolun <i>Türkçe Sözlük'te</i> İlişkili Olduğu Özel Alanlar
Ulaşım	açık bilet, açık yol, aktarma, alt geçit, altı yol, ana cadde, ana hat, ana yol, ara sokak, arazi otomobili, arka sokak, ayağı üzengide, bagaj, bavul, benzin istasyonu, bisiklet yolu, boru hattı, bölünmüş yol, cadde, çakıl yol, çevre yolu, çıkış kapısı, dar hat, dekovil, dekovil hattı, demir hat, demir yolcu, demir yolculuk, demir yolu, dış hatlar, dikiz aynası, dolmuş, dolmuş durağı, dolmuş yapmak, dönemeç, döner kavşak, dört yol, dört yol ağzı, drezin, duble yol, düzayak, ekspres yol, fren mesafesi, furgon, gar, geçiş üstünlüğü, güvenlik şeridi, güzergâh, hattıhareket, hava köprüsü, havai hat, şarmpol, şehir hatları, şerit, şerit değiştirmek, şimendifer, şose, tır, tırmanma şeridi, trafik, trafik kilitlenmek, trafik lambası, trafik şeridi, tramvay, tramvay hattı, tren, tren kazası, trolleybüs, trotinet, tünel, tüp geçit, U dönüşü, üst geçit, vagon, valiz, viyadük, yan yol, yaya bırakmak, yaya çivisi, yaya yolu, yayalaştırmak, yemekli vagon, yeşil ışık, yokuşçu, yol, yol açmak, yol açmak, yol ağzı, yol almak, yol ayrımı, yol ayrımına gelmek, yol boyu, yol işareti, yol iz bilmek, yol uğrağı, yola çıkmak, yola dizilmek, yola düzülme, yola revan olmak, yolbul, yolcu, yolcu etmek, yolcu salonu, yolcu treni, yolcu vagonu, yolda kalmak, yoldan çıkmak, yoluna çıkmak, yolüstü.
Sağlık	ağız kokusu, ağrıtmak, ameliyat etmek, anal, anestezi bilimci, anestezi bilimi, anestezi bilimsel, antibiyotik, antipirin, arter, asepsi, aşı, aşılama, bademcik, bağışık, bağışık serum, bağışıklık, bağışıklık kazanmak, baygınlık, baygıntı, bayıltmak, bayılttırmak, Behçet hastalığı, beyin yangısı, biyomedikal, bronzlaştırmak, bulandırmak, bulaşı, bulaştırmak, dış kulak, dışkı, difteri, diyetetik, dizanteri, domuz gribi, döl yolu, duş, ecza, endoskopi, enfeksiyon, entübasyon, entübe, entübe etmek, entübe hasta, entübe olmak, epidemiyolojik, eroin, fizyolojik, frengi, gastroskop, göğüs ingini, gözüne karasu inmek, grip, güneşletici, hacamat etmek, hararetlendirmek, hasta etmek, hastane enfeksiyonu, ıkındırmak, ışın tedavisi, Koch basili, öğürtmek, öksürmek, öldürücü, östaki borusu, östrojen, şarbon, şok tedavisi, transfüzyon, üroloji, vajina, verem, vitamin, yaşlılık bilimi, yol tutmak, yol yorgunluğu, yol yorgunu, zehirlemek, zonklatmak.
Psikoloji	ağızdan kapma, akli başına gelmek, ayartmak, azdırılmak, azıtmak, bağırtmak, baştan çıkarmak, bellek körlüğü, beyin yıkamak, bezdirilmek, bıktırmak, bocalamak, bocalatmak, bunalım, bunalılmak, bunalıtmak, büyüken, çalkantı, çatlatmak, çeldirmek, çelmek, çıldırtıcı, çocuklaştırmak, dokunca, dokundurmak, dolduruşa gelmek (veya kapılmak), dolduruşa getirmek, duyuyüstü, düş kırıklığı yaratmak, düşlem, düşündürmek, düşündürmelik, düşündürücü, ergenlik, erkeklığı kesilmek, esritmek, evrişik, gıcık vermek, gizil güç, gücendirmek, öfkelendirmek, öngörü, şımartmak, travmatik, umudunu kırmak, umutlandırmak, umutsuzluğa düşürmek, unutturmak, unutturulmak, usandırmak, utanç vermek, utandırmak, uyardırmak, yandırmak, yanıltmaca, yanıltmaç, yanıltmak, yapıcı zekâ, yaşamak, yordamak, yükseklik korkusu, zehretmek, zihnine girmek, zihnini çelmek.

Fizik	açısız yol, ağırlaştırmak, akar, akıtmak, alın, altını yakmak, beyazlaştırmak, boy, büzüştürmek, büzüştürülmek, cazırdatmak, cızırdatmak, çalkalamak, çarpıtmak, çatallaştırmak, çevrim, çıtırdatmak, çökertmek, değdirmek, dengeyi sağlamak, devindirmek, doğrultu, dolaşık, dökme, eğimölçer, elektriklemek, elektrikleştirmek, ergimek, eritmek, foşurdatmak, galvanometre, gerilim, gıcırdatmak, gidimli, güç, gümbürdetmek, hafifletmek, hamla, hareket dairesi, hareket noktası, hasar, ısı, ışık, ışık hızı, öteleme, şişirmek, tıkmak, tınlatmak, yağ yakmak, yansıtmak, yapışık, yarma, zangırdatmak, zayıflatmak.
Hareket	açılmak, adım, atmak, başlatmak, çekmek, dolaşmak, durdurtmak, düşmek, düşürmek, geçirmek, geçmek, geriletmek, gitmek, göçürmek, götürmek, hareket, hareket etmek, hareketlendirmek, uğramak, vardırmaq, yakmak, yatırmak, yavaşlatmak, yıkamak, yıkmak, yol almak, yol gitmek, yol vurmak, yol yürümek, yola (veya yollara) düşmek, yola (veya yoluna) koyulmak, yola gitmek, yola vurmak, yollanış, yollanma, yollanmak, yollara dökülmek, yollatma, yollatmak, yollayabilme, yollayabilmek, yollayış, yolu almak, yolunu değıştirmek, yortmak, yürümek.
Sosyal İfadeler (Deyimler vd.)	açık teşekkür, adam gibi, ağzından girip burnundan çıkmak, aksi şeytan, Allah cezasını vermesin (veya versin), aman zaman, aman zaman, anlarsın ya!, ayağının tozu ile, ayağının tozunu silmeden, az ... değil, barut fıçısı gibi, bayrak dikmek, belasını beklemek, bıyık altından gülmek, böyle, buldum bilemedim, bildim bulamadım, ceremesini çekmek, daniskasını yapmak, dert babası, eğlek, ferman dinlememek, göz var, izan var, gününü göstermek, gürlütiye vermek, hangi rüzgâr attı?, haspa, ışık tutmak, övünce, öyle, şöyle, tıkrında, uğur ola! (veya uğurlar olsun!), uğurun açık olsun, yadırgatmak, yallah etmek, yolun açık olsun, zamane.
Denizcilik	abara, anaforcü, anaforamak, arabalı vapur, avarya, balast, barhane, batırmak, bulaşık gemi, buzkıran, cankurtaran çanı, çektiri, demir almak, deniz feneri, deniz motoru, deniz otobüsü, deniz yolu, deniz yolu, denizaltı, dümen tutmak, gemi jurnali, şamandıra, yakamoz, yalpa vurmak, yelken açmak, yelken basmak, yelken gemisi, yelkenlemek, yelyutan, yolcu gemisi.
Kimya	afyonlamak, agaragar, aldehit, amonyum sülfat, asbest, aşındırıcı, aşındırmak, bezir yağı, biresimli, bitüm, çivit, çöktürmek, daldırma, damıtık, element, esans, etken madde, formül, formülasyon, gaz korozyonu, gazlanmak, glikoz, gliserin, grafit, hardal gazı, özüt, şlemepe, uçucu madde, zehir, ziflenmek.
Davranış	adileştirmek, akıllanmaz, alelusul, arsızlaştırmak, aykırı, aykırılmak, azdırmak, azıştırmak, azizlik etmek, baktırmak, baltalama, baltalamak, baştan çıkmak, bıraktırmak, bozmak, cılık etmek, cozutmak, çıkıntılık etmek, dadandırmak, dalaştırmak, dışarı atmak, erkân, erkân göstermek, eselemek, beselemek, tutum, tükürmek, yollu, yollu yordamlı.
Meslek	ayakçı, bacılık, baççı, bakteriyolog, baltacı, biyolog, biyolojici, buzul bilimci, değnekçi, dirim bilimci, embriyolog, embriyoloji uzmanı, fizyolog, fizyolojist, frenci, gemi müdürü, gümrük kolcusu, hat bekçisi, ışın bilimci, şoför muavini, toplum bilimci, tufacı, uzun yol sürücülüğü, uzun yol sürücüsü, uzun yol şoförü, ürolog, yer hostesi, zarfçı.

Türkçedeki anlamsal bağlamını ve diğer kavramlarla olan ilişkisini görselleştiren bir araçtır. Sözcük bulutunda en büyük puntolarla yer alan ifadeler, *yol* ile en sık ilişkilendirilen kavramlar olup bu kavramların Türkçedeki kullanım sıklığını ve bağlam içindeki önemini vurgulamaktadır. Ayrıca *yol* kavramının soyut bağlamlarda kılavuzluk, karar verme ve süreç yönetimi gibi anlamlarla da ilişkilendirildiği gözlemlenmiştir.

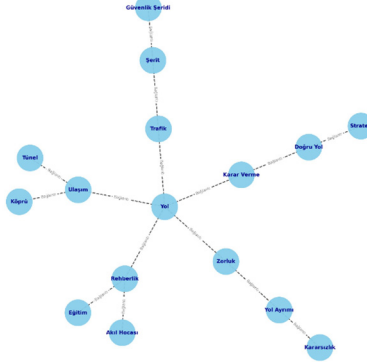
Dil bilimi ve yöntem bilimi üzerine yapılan incelemeler, Türk atasözlerinde *yol*, *yolcu*, *yoldaş* imgelerinin geniş bir kavram alanına sahip olduğunu ve hem gerçek yolculukları hem de mecazi anlamda hayat yolu ile yöntemi ifade ettiğini ortaya koymuştur (Akkoyun, 2021, s. 237). Bu bulgu; Türk kültüründe *yol* kavramının, hareketli bir yaşam tarzının somut karşılığı olmasının yanı sıra doğru yaşam biçimini ve yöntemini belirleyen kültürel bir kılavuz metaforu ve geniş bir sözcük ağına sahip olduğunu da göstermektedir.

Yol'un Karar Ağacı Görseli

Bu bilimsel ağ modeli, *yol* sözcüğünün Türkçedeki anlam çeşitliliğini ve dildeki önemini anlamak için kavramsal bağlantılarını gösteren önemli bir araçtır. Bu tür bir çözümleme, dil bilimsel çalışmaların yanı sıra dilin yapısal özelliklerini incelemek isteyen bilimsel araştırmalar için de önemli veriler sunmaktadır.

Aşağıda -*şekil 3*- *yol* sözcüğünün karar ağacı görseli verilmiştir.

Şekil 3: Yol Sözcüğünün Karar Ağacı Görseli

Yukarıdaki karar ağacı *yol* kavramının veri madenciliği ile incelenmesi sonucunda elde edilmiştir. Bu bağlamda *yol* sözcüğü problem çözümüne yönelik düzenekli bir planlamayı yansıtır. İşlemsel düşünce sistemlerinde adımlar arasındaki bağlantılar ve bu bağlantıların etkin kullanımı, *yol* kavramıyla özdeşir. *Trafik akışı*, *şerit* ve *güvenlik* unsurları ise fiziksel dünyadaki *yol* kavramının somut örnekleridir. Toplumsal bağlamdaki *yol* ise bireylerin yaşamındaki *kılavuzluk* ve *karar verme* aşamalarını yansıtır. *Kılavuzluk*, bireylerin

karmaşık durumları anlamlandırmasına yardımcı olurken *karar verme* ise bireylerin yol üzerindeki ilerleyişini sağlar. Bu nedenle yol sadece bir araç değil aynı zamanda bir hedefe ulaşma metaforudur.

Kılavuzluk ve karar verme bağlamında özellikle tasavvufi alan yazında *yol*, Allah'a giden manevi seyri, *yolcu* ise bu yolda ilerleyen saliki temsil eder. Klasik şair Nesîmî'nin -14.-15. yy.- şiirleri, *yol* metaforunun dini ve tasavvufi bağlamda kullanımına dair örnekler sunar (Aslan, 2022). Benzer biçimde, Yunus Emre'nin *yol odur ki doğru vara/göz odur ki Hakk'ı göre* (Timurtaş, 1980, s. 91-92) dizelerinde doğru *yol*, ilahi sevgiliye kavuşmanın bir koşulu olarak vurgulanmıştır. Bu örnekler, soyut anlamda *yol* kavramının içsel yolculuk, manevi olgunluk ve kişinin doğru yönü bulmasında bir hedefe ulaşma anlamlarını taşıdığını göstermektedir.

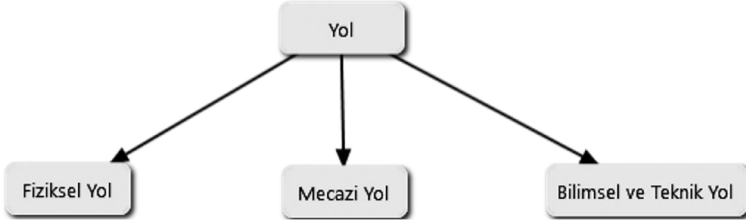
Türkçede halk söyleyişinde öncelikle âdet, örf, gelenek ve görenek alanlarını karşılayan *yol* kavramı, mekânsal boyutlardan kurumsal boyutlara anlam alanını genişleterek çok anlamlı bir yapı içerisine girmiştir. Türkçedeki kalıplaşmış ifadeler *-yola girmek, yola koyulmak, yola gelmek, yol yordam bilmek-* halk kültüründeki çok anlamlı yapıya işaret etmektedir. Bunun yansımalarının en belirgin olduğu alan tasavvuttur. Tasavvufi bağlamda *yol* sözcüğü incelendiğinde bu anlamsal çekirdeği kurumsallaştırarak *tarîk/tarîkat* adı altında öğretisel ve faydacı bir çerçeveye dönüştürdüğü görülür. Burada *yol; müşîd-mürîd* ilişkisi, *seyr u sülûk* mertebeleri, *âdâb-erkân* ve *silsile* düzeniyle birlikte işleyen düzenli bir geçişi imler (Gölpınarlı, 2015, s. 334). Bireyin manevi olgunluğunu yöneten bir düzen kurar. Bu nedenle tasavvuf toplumunun *tarîk/tarîkat* karşılığı olarak Türkçede *yolu* tercih etmesi, gündelik uygulamadan *manevî/kurumsal* düzene uzanan çok yönlü bir kavram haritasını görürüz. Kavramın halk dilindeki *görenek/âdet* boyutu ile tarikat terimi olarak *usul/erkân* boyutu arasındaki süreklilik, dildeki anlamsal genişlemenin kültürel yerleşiklik süreçleriyle birlikte ilerlediğini göstermektedir. Böylece *yol*, Türk-İslâm düşünce evreninde hem bireysel dönüşümün hem de toplumsal düzenin anahtar bir kavramı olarak karşımıza çıkar.

Yol'un Sınıflandırılmış İlişki Ağacı Görseli

Sınıflandırılmış ilişki ağacı görseli, *yol* kavramının farklı bağlamlardaki anlam bilimsel ilişkilerini ve aşamalı yapısını gösteren bir veri sunmaktadır. Görselde *yol* sözcüğü ana kavram olarak ele alınmış ve üç temel kategoride bölümlenmiştir: Fiziksel yol, mecazi yol ve bilimsel ve teknik yol. Her bir kategori, alt kavramlarla ilişkilendirilerek *yol* sözcüğünün çok yönlü kullanımını ve anlam derinliğini ortaya çıkarmaktadır.

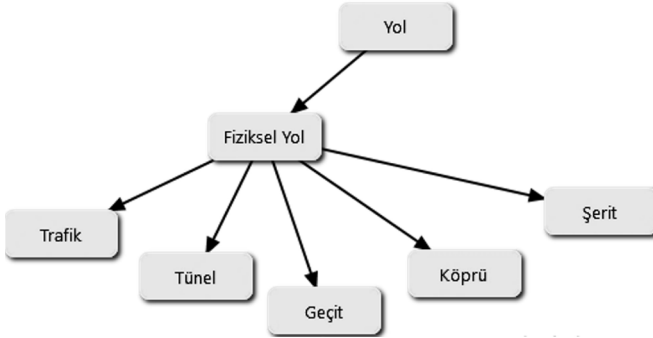
Aşağıda -şekil 4- yol sözcüğünün sınıflandırılmış ilişki ağacı görseli sunulmuştur.

Şekil 4: Yol Sözcüğünün Sınıflandırılmış İlişki Ağacı Görseli

Görselde -şekil 4.1- öne çıkan “trafik”, “tünel”, “köprü”, “şerit” ve “güvenlik şeridi” gibi terimler, *yolun* fiziksel düzlemdeki işlevini ve *yolun* toplumsal devinimin temel öğelerinden biri olduğunu ortaya koyar.

Yol kavramının Türk edebiyatına yansımaları incelendiğinde fiziksel ve teknik olguların ötesinde özellikle mecazi olarak şiirlerde de sık biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram şiirlerde; gurbet, arayış ve özgürlük gibi duyuşsal ve imgesel alanlarla ilişkilendirilen bir çekirdek tasarı olarak karşımıza çıkar. Yahya Kemal ve Attilâ İlhan şiirleri üzerine yapılan çözümlemeler (Günay, 2015), gurbet, arayış ve özgürlük temelinde *yol* sözcüğünün dizge içindeki metaforik yükünü ve bağlamsal çeşitliliğini kanıtlamaktadır.

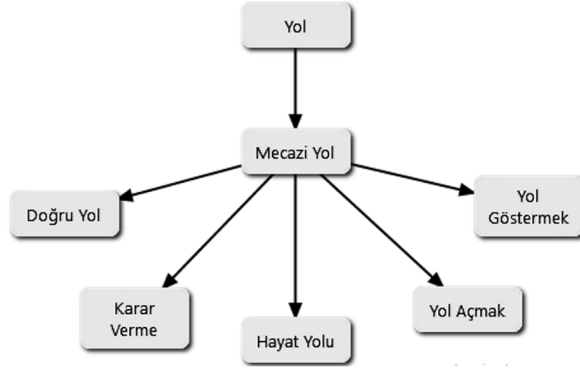
Şekil 4.1: Yol Sözcüğünün Fiziksel Yol Olarak Sınıflandırılmış İlişki Ağacı Görseli

Yol -şekil 4.2- soyut ve metaforik anlamlarla bireyin karar alma süreçlerini ve yaşam eğilimlerini temsil etmektedir. *Doğru yol*, *karar verme* ve *yol gösterme* gibi kavramlar, *yolun* bireysel ve toplumsal anlatı aracı olarak yaşamdaki metaforik kullanımına ışık tutar. Bu kullanımlar, bireyin yaşamındaki yön bulma gereksinimi ve izlemsel düşünme yapılarıyla ilişkilidir. *Rehberlik* ve *akıl hocası* gibi kavramlar, bireylerin bilgiye erişim süreçlerinde yolda kılavuzluk eden düzenekleri ve kişileri temsil etmektedir. Bu anlam alanı, *yol* kavramının bilginin öncüsü ve kılavuzluğun simgesi olarak ele alınmasına olanak sağlar.

Yol kavramının bu bağlamda Türk kültürüne yansımalarına bakıldığında *doğru yol*, *yol göstermek* ve *yolunu kaybetmek* gibi soyut ifadeler, tasavvufî alan yazındaki *yol*, *erkân* ve Alevî-Bektaşî geleneğindeki *Dört Kapı* öğretisiyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Burada *Yol*, ahlaki kılavuzluk sürecinin adı olarak geçer. Yıldız'ın Alevî-Bektaşî metinlerindeki *yol-erkân* (2023) üzerine söz varlığı çalışması ve Özdemir'in *Dört Kapı* incelemesi (2020), bu soyut anlam alanının çalışmada elde edilen verilerle örtüştüğünü metin içi kanıtlarla desteklemektedir.

Ayrıca bu soyut anlamlılığı, Katz ve Taylor'un yaşam olaylarının zamanal sırayla bir patika üzerinde ilerleyen duraklar olarak temsil edilmesi -*hayat bir yolculuktur*- (2008) kavramsal metaforu da desteklemektedir.

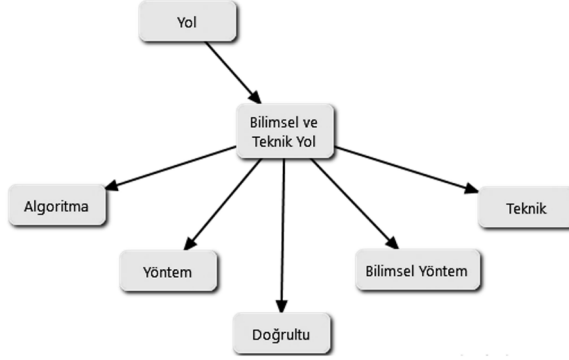
Şekil 4.2: *Yol* Sözcüğünün Mecazi Yol Olarak Sınıflandırılmış İlişki Ağacı Görseli

Yol kavramı -*şekil 4.3*- fiziksel geçiş alanından soyut düşünce yollarına kadar geniş bir çeşitliliği kapsar. Bilimsel ve teknik anlamda *yol* kavramının incelenmesi sonucunda *yolun algoritma, yöntem, doğrultu, bilimsel yöntem ve teknik* gibi terimlerle ilişki içerisinde olduğu belirlenmiş ve bu sözcüğün dilimizdeki çok anlamlılığını vurgulayarak bilimin ve teknolojinin bir yol göstericisi olma işlevini öne çıkarmıştır.

Yol ayrıca Türk ve Türk-İslâm kültürel çevresinde bireysel ve toplumsal olgunluk aşamalarının göstergesi olarak işlev görür. Tarihî Türkçenin hemen her dönemindeki metinlerde *bilimde, bilgide, davranışta yolda olma* ifadesi, belirli bir ülkü uğruna amaçlı davranış düşüncesini taşıyan kavramsal bir çerçeve sunar (Aydın, 2004). Bu yapı, eski Türk kültür gelenekleri ile İslâmî düşünce ve uygulamalarının kesişiminde ortaya çıkmıştır. Böylece Türk kültür tarihinin ve Türk-İslâm geleneğinin bağlamı içinde *yolun* anlam dünyasını genişletmiştir.

Şekil 4.3: Yol Sözcüğünün Bilimsel ve Teknik Yol Olarak Sınıflandırılmış İlişki Ağacı Görseli

Yol kavramı, toplumsal bir aracı olarak öne çıkar. Görseldeki ilişki ağacı, *yol* sözcüğünün anlam çeşitliliğini ve ilişki ağlarını aşamalı bir yapıda sunmaktadır. Bu yapı, kavram madenciliği aracılığıyla derin anlamsal bağlantıların çözümlenmesine olanak sağlar. Görselde *yol* kavramı, merkeze yerleştirilerek *yol*'un doğrudan ve dolaylı ilişki bağlantıları aşamalı olarak gösterilmiştir.

Bu verilerin edebiyatımıza yansımaları incelendiğinde *yol/yolculuk* teması, destanlardan modern anlatılara uzanan bir arketip olarak hem fiziki geçişi hem de içsel dönüşümü yansıtmaktadır. Bu durum, ilişki ağında görülen fiziksel-soyut-kültürel kümeleri açıklayan bir çerçevedir. Bu bağlamda yapılan bir metin taraması (Şimşek, 2018), *yol* ve yolculuğun geleneksel ve modern türlerde kalıcı bir örge olduğunu kanıtlamaktadır.

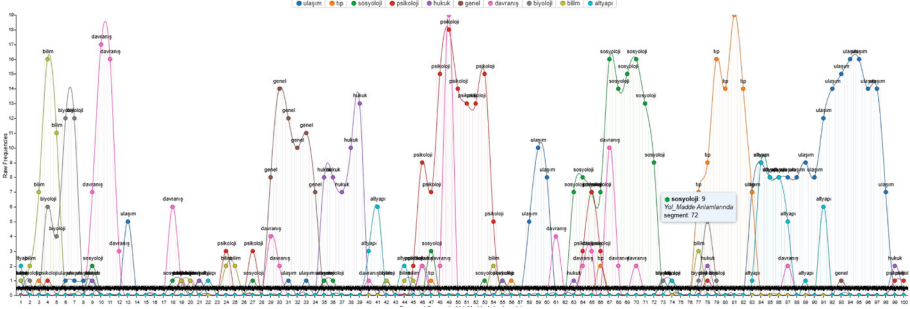
Eski Türk inanç evreninde de *yol*, koruma ve kollama anlamını taşıyan ruhani varlıkların adlandırılmasında *yol hamisi* ve *yol iyesi* terimleriyle karışılır. Mitolojik tasavvurda merkezî bir konuma sahip olan bu kavram, insanlarla varlıkları birbirine bağlayan bir ara-yapı olarak düşünülür. Şamanist uygulamalarda ise tinsel boyutlar arası geçişi ve ritüel yolculuğu mümkün kılan kavramsal bir olgu niteliği kazanması (Bayat, 2007) bu kavramın Türk inanç sistemindeki ilişki evrenini yansıtmaktadır.

***Yol*'un Sınıflandırılmış İlişki Ağı Görseli**

Aşağıdaki grafikte *yol* sözcüğünün çeşitli kavramlarla ilişkileri sayımlamalı olarak sunulmuştur. Her bir renk, farklı bilim alanlarını ve tematik alanları temsil etmektedir. Ulaşım, sosyoloji, psikoloji, biyoloji, hukuk gibi çeşitli alanlarla ilişkili terimlerin yer aldığı görsel, sözcüğün farklı alanlardaki ilişki evrenini ortaya koymaktadır. Görselde yer alan yoğunluk çözümlenmeleri ise *yol* sözcüğünün çeşitli bağlamlarla nasıl yoğun ilişkiler kurduğunu göstermektedir.

Aşağıda -şekil 5- yol sözcüğünün sınıflandırılmış ilişki ağı görseli sunulmuştur.

Şekil 5: Yol Sözcüğünün Sınıflandırılmış İlişki Ağı Görseli

Kavram madenciliği yöntemiyle *yol* sözcüğünün ilişki ağları incelendiğinde özellikle *ulaşım*, *sosyoloji* ve *psikoloji* temalarında *yol* sözünün yoğunlaştığı tespit edilmiştir. *Yol*, Türkçede hem somut hem de soyut bağlamlarda geniş bir anlam ağı sunar. Bu durum, sözcüğün toplumsal düzen ve bireysel yaşamlar üzerindeki etkisini güçlendirmektedir. Görselde yer alan farklı alanlar arasındaki bağlantılar, *yol* kavramının bilim dalları arasında bir simge olarak öne çıktığını göstermektedir. Bu simge üzerinde fiziksel altyapıdan bireysel karar işleyişlerine kadar geniş çeşitlilikteki anlam yoğunlaşmalarının varlığı dikkat çekicidir. Kavram madenciliği yöntemiyle yapılan bu çözümleme, sözcüğün bilim dalları arasındaki kullanım gücünü ve dilsel çeşitliliğini somut bir çerçeveye oturtarak hem dil bilimi hem de sosyal bilimler açısından başka çalışmaların da yapılmasının gerekliliğini gösterecek bir veri sunmaktadır.

Sonuç

İncelemeler sonucunda *yol* kavramının genel olarak *davranış*, *denizcilik*, *fizik*, *hareket*, *kimya*, *meslek*, *psikoloji*, *sağlık*, *sosyal ifade*, *ulaşım* sözcükleriyle ilişkili olduğu ve bu gruplandırmanın içerisinde en çok kullanılan ifadenin sözcüğün birincil anlamıyla bağlantılı olarak *ulaşım*la ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu saptama yapılırken ulaşım ile ilgili sözcüklerin hem anlamlarının açıklamaları hem de birçoğunun içerisindeki tamlama veya birleşik sözcük vb. olma durumları da göz önünde bulundurulularak inceleme yapılmıştır. İnceleme yapılırken elde edilen verilerin güvenilirliğini sağlamak adına Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem kapsamında elde edilen veriler birçok farklı veri madenciliği programıyla -*Python*, *Voyant Tools*, *AntConc*- gözden geçirilmiş ve tüm incelemelerde benzer sonuçlara erişilmiştir. Bu bulgulardan hareketle *yol* kavramıyla ilgili aşağıdaki verilere ulaşılmıştır:

1. Yapılan çözümlenmeler, *yol*'un Türkçede yaygın kullanımını ve çok yönlü anlam dünyasını kapsamlı bir biçimde ortaya koymaktadır. Sözcük bulutu görselinde, bu kavramın dil içerisindeki sıklığı ve çeşitli bağlamlarda kazandığı anlamlar incelenmiş; özellikle soyut bağlamlarda *rehberlik*, *karar verme* ve *süreç yönetimi* gibi kavramlarla güçlü bir ilişki içerisinde olduğu belirlenmiştir. Kavramlarla ilgili alanda yapılan farklı çalışmalarındaki sonuçlar, verilerle desteklenmiş ve *yol* kavramının kültürel bir kılavuz metaforu ve geniş bir sözcük ağına sahip olduğu saptanmıştır.
2. İlişki ağı çözümlenmesi, *yol* sözcüğünün fiziki bir geçiş aracı olarak *ara sokak*, *ana yol*, *duble yol*, *demir yolu* ve *hava yolu* gibi kavramlarla sıkça ilişkilendirildiği, bu sözcüğün fiziksel hareket ve bağlantılarla güçlü ilişkiler kurduğu ve *doğru yol*, *yol göstermek* ve *yolunu kaybetmek* gibi ifadelerle sözcüğün soyut düzlemde de anlam genişliği kazandığı tespit edilmiştir. Ayrıca sözcüğün tarihsel verilerle yapılan çalışmalarda Türk kültürüne yansımaları incelenmiş ve kavramın temel ve metaforik bir anlam alanına sahip olduğu görülmüştür.
3. Sınıflandırılmış ilişki ağacı çözümlenmesi, *yol* kavramının fiziksel, mecazi ve bilimsel-teknik boyutlardaki çeşitliliğini ortaya çıkarmıştır. Her bir alt kavram, *yolun* çok anlamlı yapısını desteklemekte ve kavramın bireyler ve toplumlar üzerindeki kılavuzluk edici rolünü pek çok farklı bakış açısıyla göstermektedir. Bu durumun *yol* sözcüğünün anlam çerçevesine katkı sağladığı gözlemlenmiştir.
4. Karar ağacı çözümlenmesi, *yol* sözcüğünün anlam çeşitliliğini ve dildeki önemli rolünü ortaya koyarak *yolun* geçiş ve bağlantı kurma işlevini, insan yaşamındaki kılavuzluğunu, bireylerin bilgiye ulaşma ve bu bilgiyi kullanma süreçlerinde karşılaştığı engelleri ve bu kavramın canlı ve çözüm odaklı yanını dil bilimsel ve anlam bilimsel açıdan incelenmesine yönelik önemli veriler sağladığını göstermiştir.
5. Kavram madenciliği yöntemiyle elde edilen bulgular, *yol* sözcüğünün kullanımlarının başlıca *ulaşım*, *sosyoloji*, *psikoloji* ve *hukuk* alanlarında kümelendiğini göstermektedir. Bu kümelene içerisindeki *yol* kavramının -Türk kültür hayatındaki gündelik uygulamalardan düzgüsel ve ritüel uygulamalara, bireysel yönelimlerden toplumsal örgütlenmeye uzanan- anlamsal ve işlevsel olarak yaygın bir kullanım alanı olduğuna işaret etmektedir.

6. Eş dizimlilik çözümlenmeleri, yol kavramı içeren çok sayıda kullanımın çeşitli bağlamlarda düzenli örüntüler oluşturduğunu ortaya koymuştur. Bu örüntülerin sözlük maddesine alt maddeler, anlam farklılıkları ve bağlamli tanık cümleler olarak işlenmesinin, Türkçenin söz varlığını belgeleme ve zenginleştirme işlevini güçlendireceği; ayrıca benzer nitelikteki çalışmaların sözlük bilimi alanına yöntem ve içerik olarak katkı sunacağı öngörülmektedir.
7. *Yol* kavramı ve yapılacak olan farklı eş dizim ve anlam ağı çözümlenmeleri, dil öğretiminde de sık kullanılan sözcük öbeklerini ve bağlamları vurgulayarak öğrencilerin akıcılık ve deyimse kullanım becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacaktır. Özellikle yüksek sıklıkla kullanılan ifadelerin yabancı öğrencilere öğretilmesi, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dildeki kültürel algılayış biçimlerini çözümlene ve dil-kültür ilişkisini modern yöntemlerle inceleme becerilerini geliştireceği ve daha doğal konuşmasına yardımcı olacağı öngörülmektedir.

Bu çalışmayla elde edilen yukarıdaki veriler ışığında *yol* kavramının TS tabanındaki sözlük alanı ve yine bu tabandaki kavramsal ilişki ağları tespit edilmiştir. Bu kavramın Türkiye Türkçesindeki anlam sahasının daha bütünsel bir biçimde belirlenebilmesi için veri madenciliği teknikleri kullanılarak *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, *Derleme Sözlüğü*, *Tarama Sözlüğü* ve çağdaş Türk lehçelerine ait sözlüklerden elde edilecek veriler ile daha kapsamlı ve veri odaklı çıkarımlar yapmak mümkün olacaktır.

Etik Beyan Çalışma hazırlanırken bilim ve etik ilkelerine uyulmuş ve yararlanılan çalışmaların tamamı kaynakçada belirtilmiştir.

Yapay Zekâ Kullanımı Çalışma hazırlanırken yapay zekâ destekli herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. İçerik, yazar tarafından bilim ilke ve yöntemleri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Etik Komite Onayı Araştırmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Mali Destek Araştırma için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Ethics Statement This study was prepared in accordance with the principles of research and publication ethics, and all works consulted have been cited in the reference list.

Use of Artificial Intelligence No artificial intelligence-based tool or application was used in the preparation of this study. The content of the study was prepared by the author in accordance with scientific research methods and the principles of academic ethics.

Ethical Committee Approval Ethical committee approval is not required for this research.

Funding This research received no external funding.

Conflicts of Interest The author declares no conflicts of interest in this study.

Kısaltmalar

TS	Türkçe Sözlük
dzl.	Düzenleyen
ed.	Editör

Kaynakça

- Ağca, M. (2020). *Eski Türkçe metinlerde sıfatların eşdizimliliği* (Tez No. 641923) [Doktora tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akalın, Ş. H. (2010). Sözcük bilimi ve sözlükçülük. *Türk Dili*, (698), 162-169.
- Akarsu, B. (1998). *Wilhelm von Humboldt'da dil-kültür bağlantısı*. İnkılâp Kitabevi.
- Akkoyun, T. (2022). Söz eylem kuramı ve etnometodolojik açılardan Türk dünyası ortak atasözlerinde “yol, yolcu, yoldaş”. T. Kabak ve Ferdi Güzel (Ed.), *Yol Kitabı* içinde (215-244). Paradigma.
- Aksan, D. (1978). *Anlambilimi ve Türk anlambilimi*. Erol Ofset Matbaacılık.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü I*. İnkılâp.
- Aksoy, Ö. A. (1984). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü II*. Türk Dil Kurumu.
- Arat, R. R. (1992). *Atebetü'l-Hakayık*. Türk Dil Kurumu.
- Arat, R. R. (2018). *Kutadgu Bilig*. Kabalıcı Yayıncılık.
- Aslan, M. (2022). Nesîmî’de yol metaforu. *International Journal of Filologia*, 5(8), 53-65.
- Ata, A. (2019). *Karahanlı Türkçesinde ilk Kur'an tercümesi*. Türk Dil Kurumu.
- Atkins, B. T. S. ve Rundell, M. (2008). *The Oxford guide to practical lexicography*. Oxford University.
- Aydın, E. (2017). *Orhon Yazıtları Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor*. Bilge Kültür-Sanat.
- Bayat, F. (2007). *Türk mitolojik sistemi 2*. Ötüken.
- Baykal, A. (2006). Veri madenciliği uygulama alanları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (7), 95-107.
- Boeschoten, H. (2022). *A Dictionary of early middle Turkic* (Volume 169). Brill.
- Cabena, P., Hadjinian, P., Stadler, R., Verhees, J. ve Zanasi, A. (1998). *Discovering data mining: from concept to implementation*. Prentice Hall, Upper Saddle River.
- Chung, H. M. ve Gray P. (1999). Special section: data mining. *Journal of Management Information Systems*, 16(1), 11-16.
- Clauson, S. G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth century Turkish*. Oxford University.
- Çetinkaya, B. (2017). Kutadgu Bilig’de kavramsal metaforlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 377-399.
- Çiçekler, A. N. ve Aydın, T. (2019). Kavramsal metafor kuramı ve belagat: karşılaştırmalı bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), 14-26.
- Dick, S. ve Kandel, A. (2004). Data mining with resampling in software metrics databases. M. Last, A. Kandel ve H. Burde (Ed.), *Artificial intelligence methods in software testing* içinde (s. 175-208). World Scientific.
- Dick, S., Meeks, A., Last, M., Bunke, H. ve Kandel, A. (2004). Data mining in software metrics databases. *Fuzzy Sets and Systems*, 145(1), 81-110.

- Doerfer, G. (1965). *Türkische und Mongolische elemente im neupersischen band I-IV*. Franz Steiner.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu Z. (2015). *Kâşgarlı Mahmud: Dîvânu Lugâti 't-Türk (Giriş-metin-çeviri-notlar-dizin)*. Türk Dil Kurumu.
- Fayyad, U. M., Piatetsky-Shapiro, G., Smyth, P. ve Uthurusamy, R. (1996). *Advances in knowledge discovery and data mining*. MIT.
- Firth, J. R. (1957). A synopsis of linguistik theory, 1930-1955. *Studies in Linguistic Analysis*, 10-32.
- Gökçe, F. (2015). Kutadgu Bilig'de kör- "görmek": çok anlamlılık, metafor ve gramerleşme. *Türkbilig*, (29), 59-76.
- Gölpınarlı, A. (2015). *Tasavvuftan dilimize geçen deyimler ve atasözleri*. İnkılap.
- Göz, İ. (2019). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Günay, N. (2015). Yahya Kemal ve Attilâ İlhan'ın şiirlerinde yol ve yolculuk metaforları. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(09), 47-68.
- Günel, G. (2010). Anadolu Selçuklu Dönemi'nde Anadolu'da İpek Yolu-kervansaraylar-köprüler. *Kebikeç*, (29), 133-146.
- Bazell, C.E., Catford, J.C., Halliday, M.A.K. ve R.H. Robins (1966). *In memory of J. R. Firth*. Longmans.
- Hand, D., Mannila, H., ve Smyth, P. (2001). *Principles of data mining*. MIT.
- Heidegger, M. (1993). *Basic writings* (D. F. Krell, Ed.). HarperCollins.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Engin.
- Holsheimer, M. ve Siebes, A. (1994). *Data mining: The search for knowledge in databases*. CWI Technical Report.
- Hung, S., Yen, D. C. ve Wang, H. (2005). Applying data mining to telecom churn management. *Expert Systems With Applications*, 1-10.
- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy A. S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi.
- Jackson, J. (2002). Data mining: a conceptual overview. *Communications of the Association for Information Systems*, 8(1), 267-296.
- Katz, A. N. ve Taylor, T. E. (2008). The journeys of life: examining a conceptual metaphor with semantic and episodic memory recall. *Metaphor and Symbol*, 23(3), 148-173.
- Kaya, H. ve Köymen K. (2008). Veri madenciliği kavramı ve uygulama alanları. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, (2), 159-164.
- Kjellmer, G. (1994). *A dictionary of English collocations: based on the brown corpus*. Clarendon.
- Korkmaz, Z. (2007). *Gramer terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Kök, A. (2018). Orhun'dan Kâşgar'a "yol"un anlamı. Ş. Doğan ve M. Sezen Güneş (Ed.), *Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu* içinde, (s. 1079-1089). Kesit.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: a practical introduction*. Oxford University.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1999). *Philosophy in the flesh: The embodied mind*

- and its challenge to Western thought*. Basic Books.
- Miles, M. B. ve Huberman A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks.
- Moon, R. (1998). *Fixed expressions and idioms in English: a corpus-based approach*. Oxford University.
- Özavşar, R. (2021). Kutadgu Bilig’de bilgi ile ilgili kavramsal metaforlar. *Söylem Filoloji Dergisi*, 6(2), 409-427.
- Özdemir, A. (2020). Alevi-Bektaşî yolunda dört kapı kavramı. *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 249-283.
- Özkul, F. U. ve Pektekin, P. (2009). Muhasebe yolsuzluklarının tespitinde adli muhasebecinin rolü ve veri madenciliği tekniklerinin kullanılması. *World of Accounting Science*, 11(4), 57-86.
- Özmen, Ş. (2001). İş Hayatı veri madenciliği ile istatistik uygulamalarını yeniden keşfediyor. (dzl. Çukurova Üniversitesi). *Adana Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu*, 19-22 Eylül 2001 içinde (s.1-7). Adana Çukurova Üniversitesi.
- Räsänen, M. (1969). *Versuch eines etymologischen wörterbuchs der Turksprachen*. Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Rundell, M. ve Atkins, S. (2011). The Dante database: A user guide. *Proceedings of eLex*, 233-246.
- Sinclair, J. M. (1991). *Corpus, concordance, collocation*. Oxford University.
- Stubbs, M. (2001). *Words and phrases: corpus studies of lexical semantics*. John Wiley and Sons.
- Sund, R. (2002). Utilization of administrative registers using statistical knowledge discovery. *International Workshop on Mining Official Data, National Research and Development Centre for Welfare and Health*, (20), 19-23.
- Şahin, T. (2020). İpek Yolu: tarihsel geçmişi, kültürü ve Türk dünyası için önemi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 39(67), 71-97.
- Şenödeyicisi, S. (2021). Türk geleneğinde oya adlandırılmalarının kavramsal metafor ve göstergebilim açısından incelenmesi. *Gazi Türkiyat*, (29), 165-178.
- Şimşek, Y. (2018). Yol ve yolculuk bağlamında Nalan Barbarosoğlu’nun yol ışıkları eseri. *Erdem*, (74), 117-138.
- Şirin, H. (2015). *Kül Tigin yazıtı notlar*. Bilge Kültür Sanat.
- Thuraisingham, B. (1999). *Data maning: technologies, techniques, tools and trends*. CRC.
- Timurtaş, F. K. (1989). *Yunus Emre divanı*. Kültür Bakanlığı.
- Topaloğlu, A. (2010). Türkçede genel ve özel sözlükler ile sözlük yazımı. *Türkiye’de ve Dünya’da Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslararası Sempozyumu bildirileri* içinde. Kubbealtı Neşriyat.
- Turner, M. (2000). *Death is the mother of beauty: Mind, metaphor, criticism*. Cybereditions.
- Türk Dil Kurumu (2023). *Türkçe sözlük*.

- Usta, H. İ. (2010). Sözlükçülük ve sözlük araştırmacılığı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 92-101.
- Utebekov, S. (2021). *Divân-ı Hikmet'in Kökşetav nüshası (Giriş, gramer özellikleri, metin, dizin)*. Paradigma Akademi.
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. Multilenguel.
- Whorf, B. L. (1956). *Language, thought, and reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf* (J. B. Carroll, Ed.). MIT.
- Wittgenstein, L. (2002). *Tractatus logico-philosophicus* (D. F. Pears ve B. F. McGuinness, Çev.). Routledge.
- Yeni, E. B. (2021). Tevfik Fikret'in şiirlerinde en sık geçen on kavram ve bunlardan "hayat"ın kavram alanı. *KÜLTÜR, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (4), 221-239.
- Yıldız, U. (2023). Alevi Bektaşî metinlerinde söz varlığı. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, (108), 119-144.
- Yüksel, T. (2005). *Dilbilgisi kavramları sözlüğü*. Uyanış.

Extended Summary

Lexical dictionaries, as repositories of definitions and meanings, serve as fundamental tools for understanding the shared linguistic and cultural heritage of a community. These dictionaries not only encompass concepts and terms that represent the smallest common denominator of knowledge shared by members of a linguistic group, but they also incorporate lesser-known or infrequently used terms, allowing individuals to access and learn unfamiliar concepts as needed. The notion of the “smallest common denominator” in this context highlights the inductive nature of dictionaries, as they aim to provide definitions and descriptions that are universally comprehensible to their users. For instance, the first meaning of the word *path* “road” in the Turkish Dictionary is defined as “the distance traversed on land, air, or sea for traveling from one place to another; sirat, tarik (path)” and this definition can be considered as the most universally recognized and understood meaning of the term among speakers of Turkish.

These intricate and evolving relationships between concepts can be understood as dynamic intersections within the broader and continuously expanding conceptual universe, which is shaped by the cumulative emotions, thoughts, and experiences of individuals and societies over time. This interplay of meanings reflects a form of semantic correlation, where concepts form overlapping subsets within a larger universal set of ideas. The semantic relationship between *path* as a literal, physical pathway and “yöntem” as a metaphorical path to achieving a goal exemplifies this phenomenon. Such intersections demonstrate how seemingly distinct concepts can converge and form meaningful connections, which are often informed by shared cultural and cognitive frameworks. When examined from this perspective, it becomes evident that lexical dictionaries organize their entries by focusing on the common and shared characteristics of concepts, which are then used to delineate their semantic boundaries for the speakers of a language. The process of constructing dictionary entries inherently involves identifying these shared characteristics and presenting them in a hierarchical manner, whereby the primary meaning of a word is often its most general and commonly accepted interpretation.

Concept mining, as a computational and analytical methodology, offers an innovative approach to exploring and uncovering these complex semantic relationships within large-scale datasets. Concept mining involves processing and analyzing extensive databases through advanced querying and pattern recognition techniques to identify previously unnoticed patterns, relationships, and trends. This process aims to extract meaningful information, uncover hidden correlations, and generate actionable insights that can inform decision-making processes and enhance problem-solving capabilities. By analyzing existing data, concept mining not only identifies useful patterns and associations but also constructs predictive models that reveal latent structures and relationships within the data.

The primary objective of concept mining is to derive meaningful knowledge, potential benefits, and comprehensible relationships from vast and complex datasets. As a methodology, it functions as a powerful tool that not only supports

decision-making but also facilitates the discovery of new insights by interpreting extracted data and contextualizing it within broader frameworks. The ability of concept mining to identify hidden relationships and predictive models makes it a valuable resource for understanding complex semantic networks, particularly in linguistic and conceptual analysis. Through this process, concept mining addresses the challenge of navigating and interpreting the intricate web of interconnected ideas, thereby enabling researchers to uncover patterns that may have remained invisible in more conventional approaches.

In this study, the focus is placed on the word *path* which is identified as one of the most frequently occurring concepts in the Turkish Dictionary. The study seeks to investigate the semantic universe of the term *path* and to analyze its relationships with other related concepts in the Turkish language. By exploring the patterns and meanings associated with the term, the research aims to construct meaningful contexts that reflect the semantic richness and diversity of the word. Through the application of concept mining techniques, the study endeavors to uncover new perspectives and insights into the semantic and cultural significance of *path* within the Turkish linguistic tradition.

Moreover, this research underscores the interconnectedness of concepts by examining how the primary meaning of *path* as a physical path extends metaphorically into broader domains such as behavior, methodology, and problem-solving strategies. By identifying and analyzing these intersections, the study highlights the dynamic and evolving nature of linguistic meanings and the cultural and cognitive factors that shape them. Through this approach, the study not only aims to contribute to the theoretical understanding of semantic structures but also seeks to provide practical applications for concept mining in the fields of linguistics, cultural studies, and computational analysis.

Ultimately, this research aspires to contribute to the field by shedding light on the semantic complexity and interconnectedness of concepts within the Turkish language, using *path* as a case study. By applying concept mining techniques to analyze the relationships and patterns associated with the term, the study seeks to offer both theoretical and practical contributions, providing a deeper understanding of the richness and diversity of meanings within the Turkish lexicon. This approach has the potential to open new avenues for research and to enhance our understanding of the dynamic interplay between language, culture, and cognition.

